
שיעור מורנו הגאון הרב משה שפירא זצ"ל

כתב החתם סופר¹ של"ג בעומר הוא הסיבה שמנעה אותו מלעלות לארץ, משום שמצד אחד יש לתמוה כיצד אפשר לקבוע יום ליום שמחה לכלל ישראל מחוץ לירושלים, ומאידך גיסא אין אפשרות לפרוש משמחה זו. משום כך בכדי לא להכנס לספק כיצד לנהוג הוא נמנע מלעלות לארץ.

משמעות הדברים היא, של"ג בעומר דורש עיון.

הנה איתא בגמ'² "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לר' עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה".

קבלנו מרבותנו³ שתלמידי רבי עקיבא פסקו למות ביום ל"ג בעומר, ומשמעות הדברים היא שביום זה בטלה הגזרה.

ממשיכה הגמ' ואומרת שבמות תלמידי רבי עקיבא "היה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון והם העמידו תורה".

הנה משמעות ה"שממה" והעמדת התורה על ידי חמשת תלמידי רבי עקיבא היא שממון כלל התורה שבעל פה והעמדתה כלשון חז"ל סתם מתניתין רבי מאיר סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון סתם סדר עולם רבי יוסי וכולהו אליבא דר"ע".

כתב הר"ר מנחם מנדל משקלאוו בשם רבנו הגר"א שיש רמז לשממון זה וליציאה ממנו בכתוב "ונשקפה על פני הישימן", לומר שבעת הישימון והשממה פעלו רבותנו י"הודה ש'מעון יוסי מ'איר נ'חמיהשהם בראשי תיבות "ישימן" והם בהשקפתם קיימו את הפסוק "ונשקפה על פני" והוציאו את העולם מה"ישימן".

באמת יש שני חלקים בתורת רבי עקיבא. א. כלל התורה שבעל פה שעליה נאמר "כולהו אליבא דר' עקיבא". ב. תורת הכתרי אותיות שנדרשו על ידי

¹ שו"ת חת"ס או"ח רס"ג.

² יבמות סב:

³ שו"ע או"ח תצ"ג ב'.

רבי עקיבא כלשון חז"ל⁴ שכשמשה עלה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות, אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות.

"תורת רבי עקיבא" זו בה נדרשו כתרי האותיות מצריכה ביאור גדול היכן היא נמצאת, שהרי בכל דברי חז"ל ואף בספר "מדרש אותיות דרבי עקיבא" לא נמצא לא פשט ולא דרושים בכתרי האותיות?

הנה, לשון נוסח התפילה הוא "טוב יצר כבוד לשמו". פירוש הדבר הוא, שבגודל טובו וברצונו להיטיב יצר הקב"ה האפשרות לכבד את שמו, והוא בחר בעם ישראל שעל ידם יתעלה כבודו.

האפשרות לכבדו היא האפשרות לזכות בטוב בדין ולא בחסד, משום שמכיון שכל כבוד חייב לבוא רק על ידי בחירה – שהרי כבוד בכפיה אינו כבוד, לכן הכבוד שאנו מכבדים אותו יתברך הוא זכותנו לטוב בדין ולא בחסד.

נמצא שה"טוב" שהקב"ה מיטיב לנו מתקיים על ידי יצירת ה"כבוד" לשמו.

משמעות הדבר היא, שענין כלל הבריאה וכלל התורה הוא קיום שתי המידות – טוב וכבוד. ה"כבוד" ענין העבודה, וה"טוב" הוא התכלית והשכר.

והנה, "כבוד" ו"טוב" הם בגמטריא מ"ט, ועל פי הנזכר משמעות הדבר היא שכלל תכלית הבריאה הוא גילוי בחינה מסויימת של מ"ט הכולל את ה"כבוד" וה"טוב".

בלשון חז"ל נקראת בחינה זו – בחינת המ"ט "בינה". בה ישנם "חמישים שערי בינה" שהם מ"ט ועוד אחד.

ביתר ביאור:

הנה, דרשו חז"ל⁵ ש"חמישים שערי בינה נבראו בעולם", וכתב הרמב"ן⁶ שלשון חז"ל "חמישים שערי בינה" – על הרוב ידבר, ובאמת רק המ"ט גלויים ואילוה שער החמישים נעלם.

⁴ ילקוט שמעוני במדבר י"ג תשמ"ג.

רמו לדבריו נמצא גם בכתוב "ארוכה מארץ מידה, ורחבה מיני ים".

הנה מבואר בלשון הכתוב "ארוכה מארץ מידה" שעיקר מדת הארץ היא אורך, ובכתוב "רחבה מיני ים" שעיקר מדת הים היא רוחב.

טעם הדדבר הוא משום ש"אורך" ענינו מרחק בין מקום מסוים למקום מסוים, ואילו "רוחב" ענינו התפשטות הדבר עצמו.

משום כך, הארץ שהיא דבר הנתפס נמדדת כאורך, ואילו היפ שאינו מוגבל מצד עצמו וכמטבע לשון חז"ל "מים שאין להם סוף" נמדד כרוחב, שענינו דבר בלא גבול.

והנה, פסוק זה רומז על מ"ט שערי הבינה ועל השער המשלימים לחמישים. ארוכה מארץ "מדה" – הארץ שמדתה נתפסת שיעורה מ"ט, ורחבה מיני ים" – הים שאינו נתפס מדתו חמישים.

טעם מדת הארץ כמנין "מדה", הוא משום שהעולם נברא בשבעת ימי הבריאה, וקישורו של כל יום עם שאר הימים – שבע פעמים שבע המביא למנין "מדה".

חילוק זה בין המ"ט הנתפסים והשער הנ' שאינו נתפס, הוא בסיס ביאור ענין תורת רבי עקיבא.

הנה, החלק הגלוי שבתורה הוא "ארוכה מארץ מדה" – ששרשו שמ"ט שערים הגלויים. כתרי האותיות שלא התגלו למשה הם עומק הפנים שיש בכל אות המחברים את האות למעלה – ל"רחבה מיני ים" – הוא השער החמישים.

אם כן, הטוב והכבוד האמיתי הוא השער החמישים – שאינו נתפס, והיא תורת רבי עקיבא.

באמת, "דרך הלימוד" של מ"ט השערים שונה במהותה מדרך הלימוד של שער החמישים.

⁵ ראש השנה כא:

⁶ בהקדמה לפירושו על התורה.

הנה, כתב הרמב"ם⁷ והובאו דבריו בטור ובשו"ע, "אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה...".

דבריו אלו נראים תמוהים, שהרי הלילה אינו זמן של בית מדרש?

ביאור הדבר הוא, שיש "תורה של בית המדרש" – ביום, ויש "תורה של יחיד" – בלילה.

"תורה של בית המדרש" – ביום היא בחינת מ"ט השערים והם תורת האותיות עצמן, אך "תורה של יחיד" – בלילה היא בחינת השער החמישים והיא "כתרי האותיות" עליה כתב הרמב"ם שעל ידי לימוד הלילה זוכים "לכתרה של תורה" משום שהיא גילוי פנים האותיות ששורשם בשער החמישים ועל דרך לשון חז"ל "רשות היחיד עולה עד לרקיע".

זהו הדבר שהביא לכך שאין בידנו מתורת כתרי האותיות של רבי עקיבא, משום שכל מהותה של תורה זו היא תורת הסוד – פנימיות האותיות – תורה של יחידים.

בכך יבואר היטב ענין "לא נהגו כבוד זה בזה".

כפי שהתבאר, סדר לימוד האותיות הוא לימוד של "כלל", ואילו דרישת כתרי האותיות היא לימוד של "יחיד" ולא שייך בה צירוף.

משום כך, מכיון שבית מדרשו של רבי עקיבא הוא בית מדרש של "כתרי אותיות" שהוא בית מדרש של "יחידים", לכן באמת צורת הלימוד לא היתה צריכה להיות ככל לימוד בו נוהגים כבוד משותף זה לזה.

צורת הכיבוד הנדרשת בבית מדרש זה הוא כבוד עצמי בכל אחד ואחד מהתלמידים ככבוד המלך שהוא כבוד יחידי.

وهנה, ברור הדבר שתלמידי רבי עקיבא לא היו קטנים מכל אדם הנוהג כבוד בחבירו, אלא פירוש דברי חז"ל ש"לא נהגו כבוד זה בזה" הוא הכבוד המיוחד לכל פרט כדבר נפרד ולא כחלק מהכלל.

⁷ הלכות תלמוד תורה ג' י"ג.

באמת, בית מדרש זה ותורה זו של רבי עקיבא הם מתורת המשיח, ומשום כך בית מדרש זה היה אמור להביא את התיקון השלם.

הנה כתיב⁸ "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב", ודרשו חז"ל שהכוכב והשבט הוא המשיח.

עוד אמרו חז"ל⁹, ש"כל ברכותיו של בלעם חזרו לקללה", ואם כן גם ברכה זו על ביאת המשיח התהפכה לקללה, ומשום כך עדין לא זכינו לביאתו.

סדר היפוך קללת בלעם לברכה וחזרת הברכה לקללה התבאר בדברי המהר"ל, שמכיון שהקב"ה הפך את הקללה לברכה משום ש"כי אהבך" ככתוב בתורה¹⁰, לכן יעץ בלעם להפוך שוב את ה"כי אהבך" על ידי¹¹ שהקב"ה "שונא זמה" ועלה הדבר בידו.

נמצא שקלקול בנות מואב הוא שגרם לעיכוב קיום הפסוק "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב" שענינו ביאת המשיח.

דרך התיקון היא על בסיס דברי חז"ל ש"כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות עליהם אמר מה טבו אהליך יעקב". מטעם זה אפשרות תיקון הדבר היא על ידי הקמת בית המדרש העומד בפרץ כנגד הקלקול הנזכר.

מטעם זה יסד רבי עקיבא את בית מדרשו שעיקר ענינו הוא גילוי תורת הכתרי אותיות.

ביאור הדבר הוא, שחלק זה של התורה ניתן מלכתחילה עבור רבי עקיבא, ומשום כך אמר משה רבנו ע"ה לקב"ה "יש לך אדם כזה ואתה מבקש ליתן תורה על ידי" ועל כך ענה לו הקב"ה "שתוק", הרי שתורה זו צריכה להתגלות על ידי רבי עקיבא.

משמעות הדבר היא ש"מתן תורה" זה הוא שיביא ל"פסקה זוהמתן", לתיקון חטא בנות מואב, ולתיקון כלל הבריאה.

⁸ במדבר כ"ד י"ז.

⁹ סנהדרין קה:

¹⁰ דברים כ"ג ו'.

¹¹ סנהדרין קו.

זהו שכתב הרמ"ע מפאנו וכן נמצא בכתבי תלמידי האר"י ז"ל, שעשרים וארבעה תלמידי רבי עקיבא היו אמורים לתקן את חטא בנות מואב שנפלו בו עשרים וארבעה אלף מישראל, משום שאותם תלמידים הם הם תיקון חטא בנות מואב.

על בסיס זה משמעות חורבן בית מקדש זה הוא ביטול מתן תורת כתרי האותיות שעל ידו הקללות היו אמורות לחזור לברכות, והיה מתקיים הפסוק "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב".

ה"מחץ" הגדול של מואב הוא, סילוק הרושם של מואב בישראל והפסקת זוהמתם.

באמת כלל מעשי רבי עקיבא היו לתיקון כלל הבריאה אלא שהדברים לא עלו בידו בדרך נפלאה, וכדלהלן.

הנה, רבי עקיבא היה ראש הארבעה שנכנסו לפרדס לתיקון חטא אדם הראשון, ואולם, תיקון זה לא הושלם כמבואר בגמ' בחגיגה.

כך גם היה רבי עקיבא נושא כליו של בן כוזיבא וקרא עליו את הפסוק "דרך כוכב מיעקב" לומר שהיה ראוי להיות המשיח, ואף תיקון זה נחרב בצורה נוראה.

כך גם חורבן גופו היה באופן נורא עד שאין אפשרות להבינו שהרי "זו תורה וזו שכרה", אלא בדרך "שתוק" כך עלתה במחשבה.

טעם הדברים הוא, משום שמכיון שענינו של רבי עקיבא היה בירור השער החמישים שאינו מתגלה בעיקר האותיות אלא בכתריהן, לכן אין אפשרות להלביש במילים את חורבנותיו אלא רק דרך התגין בדרך "שתוק".

על בסיס הנזכר, כך גם חורבן בית מדרשו של רבי עקיבא היה בדרך "שתוק", ובכח ה"כתרי אותיות".

העולה מהנזכר הוא, שכל ענינו של רבי עקיבא ובית מדרשו הוא ה"כתרי אותיות", ה"שער החמישים", "תורת היחיד" ה"שתוק" ותיקון המשיח.

באמת כח תורת רבי עקיבא עדיין חי וקיים.

הנה כתוב במדרש¹² על הפסוק "והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקיפאון" ש"דברים שהם מכוסים מכם בעולם הזה עתידין להיות צפין בעתיד" ועל כך כתוב "והולכתי עורים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים", "אעשה" אין כתיב כאן אלא "עשיתים" כבר – עשיתים לר"ע וחבריו, דאמר רבי אחא דברים שלא נגלו למשה מסיני נגלו לר"ע וחבריו.

פירוש הדברים הוא שלמשה נגלו המ"ט שערים, ולרבי עקיבא השער החמישים.

והנה, רשב"י אמר שתורתו היא "תרומה מתרומות מדותיו של רבי עקיבא". משמעות הדבר היא שתורת רבי עקיבא ממשכת על ידי תורתו של רשב"י.

זהו גודל ענינו של ל"ג בעומר.

ה"תרומה" מתורת רבי עקיבא התגלתה על ידי רשב"י בזהר הקדוש וחלק נכבד ממנה התגלה ביום פטירתו שהיה ביום ל"ג בעומר ב"אדרא זוטא". בכך עבר רבי שמעון מחלק ה"כבוד" – העבודה, לחלק ה"טוב" – השכר.

נמצא, שביום ל"ג בעומר שבטלה גזירת מיתת תלמידי ר"ע התגלה שוב כח תורתו, ומשמעות הדבר היא שיש ביום זה צד גילוי של תורת כתרי האותיות דר"ע.

הדבר מחייב את העוסקים בכתרי האותיות לשמוח ביום זה.

יהי רצון שיקויים בנו הכתוב "יהי כבוד ה' לעולם".

¹² תנחומא חקת ח'